

מדינת ישראל
משרד החינוך

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' מורשת

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

יום שני ג' אייר תשפ"ג, 24/04/23

נתיב מורים שותפי פיתוח בתנ"ך ממלכתי – הגדרת הנתיב לשנה"ל תשפ"ד

(עדכון: אפריל 2023)

נתיב מורים שותפי פיתוח מזמין את המורים לבנות תכנית הוראה, למידה והערכה חדשנית, המבוססת על תכנית הלימודים בתנ"ך, אבל ייחודית לבית הספר, ושונה מהנתיבים שהוצעו על ידי משרד החינוך, שיש בה חשיבה אחרת ולמידה אחרת, בשאיפה לפרוץ דרכים חדשות.

ייחודו של הנתיב בכך, שהמורה הוא הכוח המוביל את עיצובו. הוא מְזַמֵּן ארגון מחדש של הלמידה, ובכך יוצר מרחב אוטונומי לבית הספר ולמורים ומאפשר להם בחירה והזדמנויות להביא לידי ביטוי יצירתיות ויזמות ולממש את חזון בית הספר ורוחו. בית הספר יגבש קבוצת איכות של מורים, שיהוו מודל לפיתוח תרבות בית ספרית, המבוססת על גיוון בדרכי הוראה, למידה והערכה, והמשלבת פיתוח חשיבה מסדר גבוה במגוון פרקטיקות.

עקרונות הנתיב:

1. תכנית הלימודים המוצעת תכלול לפחות 60% מהתכנים המחייבים במתווה הלימודים הרגיל (כפי שהם מופיעים בחוזר המפמ"ר, שלו נתונה גם הזכות להגדיר חטיבות בתכנית הלימודים, ושיעורים מחייבים מתוכן). מתווה לימוד לתוכנית נש"ף בתנ"ך:
 - א. עלילות הראשית – הוראה והערכה לבחירת המורה.
 - ב. סיפורי האבות ויוסף – עבודת מיני חקר (מצ"ב הנחיות).
 - ג. התהוות האומה וקל"ן – מבחן מעצב (יש להעביר לאישור מדריכי מפמ"ר האמונים על התחום).
 - ד. נושא חתך – לבחירת המורה אחד מתוך חמישה נושאים הכולל הערכה חלופית לבחירת המורה או מבחן הכולל קל"ן.
 - ה. על אהבה וחסד/ בין שאול לדוד – הוראה והערכה לבחירת המורה.

מתווה תוכנית הלימודים כפי שהתפרסמה על ידי מפמ"ר תנ"ך בתוכנית הבגרות הגמישה מהווה בסיס לתוכנית נש"ף.

יחד עם זאת, מורה רשאי להחליף עד 15 פרקים מתוכנית הלימודים, בפרקים אחרים לבחירתו התורמים, מרחיבים, מעמיקים את הרעיונות הגדולים עליהם הוא מתבסס בהוראתו. גמישות זו נועדה לאפשר גיוון בתכנים ובדרכי הלמידה. כלומר, את הזמן שמתפנה יש להקדיש לתכנים אחרים, להעמקה, להוראת מיומנויות ו/או לדרכי למידה והערכה המצריכות זמן רב יותר.

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

2. הציון יתבסס על **ארבעה** אירועי הערכה **לפחות**, שאחד מהם הוא מבחן לבחירת המורה בנושאים הבאים:
התהוות האומה או נושא חתך ונושא לבחירה (עלילות הראשית או על אהבה וחסד/ בין שאול לדוד), בכל מקרה המבחן יכלול פרק קל"ן.
3. תוכנית נש"ף תחולק לפי האחוזים הבאים:
מבחן לאחר אישור מפמ"ר – 25%
עבודת מיני חקר – 35%
40% הערכות חלופיות לבחירת המורה ובהתאם לתוכנית שאושרה לבית הספר.
4. התוכנית תקנה מיומנויות כלליות (חשיבה מסדר גבוה, חשיבה יצירתית, עבודת צוות, השוואה בין טקסטים) ודיסציפלינריות (מתוך תוכנית הלימודים) ותשלב הוראה, למידה והערכה בדרכים ייחודיות. המורים שותפי הפיתוח מצופים להציע תכנית שונה, חדשנית ומעניינת, כל עוד היא עומדת במתווה כפי שפורט לעיל.
5. כמו במתווה הלימודים הרגיל, הלמידה תכלול שילוב של ידע, מיומנויות ועיסוק בשאלות ערכיות, תוך דגש על הבנה, משמעות ורלוונטיות לעולמו של התלמיד.
6. במהלך הלמידה יגישו המורים המלמדים למפמ"ר שני דוחות ביצוע מהם ניתן יהיה ללמוד על יישום התכנית, הצלחותיה והתאמתה בפועל.
7. אישור התכנית ניתן למחזור למידה אחד בלבד ויש לחדשו כל 2-3 שנים בהתאם לחלוקת הלמידה במחזור (כל שנתון מקבל אישור בנפרד). במקרה וצוות ההוראה של התכנית משתנה, יש לעדכן בכך את המפמ"ר והמדריכים האמונים על התחום.
8. בתי ספר שהתכנית שלהם אושרה לקראת שנת הלימודים הנוכחית, אינם צריכים לאשר אותה שוב לקראת תשפ"ד (או תשפ"ה).
9. מורים המלמדים בתוכנית תמ"ר/ חלוצי הערכה לשנתונים י"א-י"ב בשנה"ל תשפ"ג ממשיכים כרגיל על פי התוכנית שאושרה להם ועד לסיום המחזור.

תהליך ההצטרפות לנתיב:

ככלל, ההיבטים המנהליים בתכנית יאושרו על ידי אגף א' על יסודי במנהל הפדגוגי והיבטי התוכן יאושרו על ידי מפמ"ר תחום הדעת במזכירות הפדגוגית.

שלב א' – אישור בית הספר ע"י המנהל הפדגוגי ואישור המורה המרכזת ע"י המפמ"ר:

שלב זה הסתיים. המועד האחרון להגשת הבקשות היה 5/2/23 ומכתבי התשובה נשלחו ב- 27/3/23.

מדינת ישראל
משרד החינוך

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' מורשת

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

שלב ב' – אישור מתווה ראשוני ע"י המפמ"ר:

בשלב זה, בתי ספר שאושרו על ידי המנהל הפדגוגי מוזמנים להגיש מתווה ראשוני לאישור המפמ"ר. המתווה יוגש עד לתאריך 4/5/23. תשובות ימסרו עד ל- 24/5/23. ערעורים על התשובות (בקשות לדיון נוסף בהרכב מורחב) ניתן להגיש עד ל- 7/6/23 לממונה על התיב בכתובת (yanivme@education.gov.il).

בקישור לעיל תתבקשו לענות על השאלות הבאות:

1. אנא פרטו: מדוע חשוב לכם להצטרף לנתיב שותפי פיתוח ולבנות את תכנית הלימודים בעצמכם?
2. אנא פרטו: מהו רציונל התכנית? שימו דגש על הרקע הדיסציפלינארי והפדגוגי. (כ-10 שורות)?
3. ציינו שלוש מטרות אופרטיביות של התכנית.
4. תארו את דרכי ההערכה – הייחודיות והמקובלות יותר – שבהם תשתמשו. חובה לכלול לפחות ארבעה אירועי הערכה, מתוכם לפחות מבחן אחד.
5. מהי הייחודיות של התכנית, ומהו, לדעתכם, הערך המוסף שלה עבור התלמידות והתלמידים ועבור המורות והמורים, בהשוואה למתווה הלימודים הרגיל?

שלב ג' – אישור תכנית הלימודים ע"י המפמ"ר:

בשלב זה, מורים שהמתווה הראשוני שלהם אושר ע"י המפמ"ר (כלומר, התקבלו לנתיב) יידרשו להרחיבו לתכנית לימודים מלאה. טיוטה ראשונה אך מלאה שלה תוגש עד ל- 6/7/23 ולאחר מכן תתוקן התכנית בהתאם להנחיות המדריכים.

בשלב זה תידרשו לענות על השאלות הבאות (בנוסף למה שעניתם עליו במתווה הראשוני):

6. פרטו את נושאי הלימוד – תכנים שנבחרו בהיקף של 60% מתכנית הלימודים בתחום הדעת ותכנים שהתווספו להרחבה והעמקה.
7. תארו את מהלך הלימודים על פני הזמן שמוקדש לו: מהו סדר העניינים וכיצד הם מתחברים זה לזה? האם ישנם צמתים בהם נתקלים מחדש בנושא שכבר נלמד ומואר עתה באור חדש? האם יש נושא שיש בו הרחבה, העמקה, הסתכלות מזווית אחרת?
8. תארו את דרך או דרכי ההוראה הייחודיות שבחרתם ללמד בהן.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' מורשת

מדינת ישראל
משרד החינוך

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

9. בהמשך לשאלה 4 (משלב ב'), צרפו קובץ עם דוגמאות להוראות לתלמיד + מחוון לאחד מאירועי ההערכה לבחירתכם.

10. פרטו את כל אירועי ההערכה המרכיבים את הציון הסופי ואת משקלם בציון (סה"כ 100%).

11. תארו את מיומנויות הלמידה שיקבלו מענה בתהליכי ההוראה-למידה וכיצד יוערכו.

12. תארו את מאפייני הכיתות המיועדות ללמוד את התכנית והתלמידים הלומדים בהן. באיזה אופן מותאמת התכנית למאפיינים הללו?

נספח: הנחיות לכתיבת עבודת חקר בתנ"ך תשפ"ד

הערכה חלופית בדרך החקר - מפמ"ר תנ"ך ממלכתי, תשפ"ד

מבוא

עבודת מיני-חקר - עבודת חקר בהיקף מצומצם.
על המורה לבסס את ההערכה על פי מחוון מפמ"ר, הכולל את הקריטריונים שלהלן.

מחוון

המחוון כולל חמישה מרכיבים: **מהות הלמידה**, תהליכי למידה, חשיבה ביקורתית, רפלקציה והצגת הלמידה.

תהליך הלמידה

- (* עבודת חקר מתבססת על שאילת שאלות, ובמרכזה עומדת שאלת חקר. היא מתבססת על מקורות ביבליוגרפיים מחקריים ופרשניים (פרשנות ימה"ב ומודרנית)
- (* חיוני שהמורה ינחה מראש את תלמידיו מהן הדרישות המצופות מן הלמידה ועבודת המיני-חקר.
- (* המחוון יינתן מבעוד מועד לתלמידים, ועל פיו תוערך עבודתם.
- (* העבודה יכולה להיכתב ביחיד או בזוגות, ובלבד שהמורה יוודא ששני התלמידים שותפים שווים ללמידה ולכתיבת העבודה. ואם לא כך הדבר, ניתן ורצוי לתת לתלמידים ציונים שונים. יש לוודא כי העבודה כוללת: דעה אישית על נושא העבודה ורפלקציה אישית של כל אחד מהתלמידים.
- (* כל למידת חקר דורשת מן הלומד הכנה עיונית הכוללת תהליך המתייחס לפסוקי מקרא המעוררים שאלות, סיכום של התייחסות הלומד למאמרים ולפרשנויות וכן לשאלות שהועלו בעבודה, הצגת הנושא הנחקר בכתב ברמה נאותה, וכתיבת רפלקציה אישית.

מבנה ותכני עבודת מיני-חקר

מבנה העבודה

1. שער
2. תוכן העניינים
3. מבוא
4. גוף העבודה
5. סיכום
6. רפלקציה אישית
7. רשימת מקורות (ביבליוגרפיה)
- נספחים (לפי בחירת התלמיד)

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

היקף העבודה:

5-7 עמודים כתובים, לא כולל שער, תוכן עניינים, רשימת מקורות ונספחים.
העבודה תיכתב בגופן 12 דיוויד, רווח שורה וחצי בין השורות.
3-4 מקורות ביבליוגרפיים הכוללים פרשנויות מחקריות ומסורתיות.

מבוא:

במבוא יש להתייחס לארבעה היבטים:

מה? - הצגת והסבר של: נושא העבודה ושאלת החקר, מטרות העבודה, הרקע לנושא/בעיה, הצגת תחומים הקשורים לנושא (ואשר יוסברו בגוף עבודה). השערה/טענה העומדת בבסיס העבודה (אם יש), תיאור שיטת/מהלך החקר, סקירת ספרות מקצועית ו/או רקע תיאורטי.

מדוע? - מהי חשיבות הנושא? מה אני רוצה להוכיח/להסביר/לטעון? מדוע בחרתי בשאלת החקר? כיצד הגעתי אליה? מהי מטרתך בסופה של העבודה?

מאין? - מהם המקורות בהם השתמשתי? תיאורם בקצרה. התייחסות לשונותם ולתרומתם לעבודה.

איך? - תיאור מבנה העבודה על חלקיה השונים. תיאור כללי של תהליך בירור הבעיה/נושא העבודה.

אפשר לכלול במבוא חלק אישי במטרה לאפשר לתלמיד לבטא נקודת מבט אישית ולהשמיע את הקול האישי: מדוע בחרת בנושא, מה עורר את סקרנותך ומה מניע את למידתך; אפשר להתייחס גם לחששות, לקשיים, להתלבטויות, לרגשות, למחשבות פרטיות ועוד.

גוף העבודה:

הצגת פרקי העבודה על-פי סדרם בתוכן העניינים.

דיון בשאלת החקר והעלאת דרכי מענה שונות. הבאת ממצאים, ניתוח עיוני ופרשנות אישית, דיון ומסקנות.

העבודה תשקף למידה וחשיבה ביקורתית ועצמאית, ולא תהווה לקט של דברי חוקרים ופרשנים.

סיכום:

הצגת ממצאים והסקת מסקנות. מתן מענה/מענים שונים לשאלת החקר שהוצגה במבוא.

רצוי להתייחס למסקנות כלליות שעלו מלימוד הנושא, והתייחסות לשאלות אפשריות נוספות הנגזרות מן הלימוד/עבודת החקר.

(* החלק האישי מתייחס לנקודת מבטו האישית של התלמיד, ומטרתו לבטא את הקול האישי – גישתו

ועמדתו בנוגע לדברים שנכתבו, מה נלמד מן העבודה, האם התפתחה קירבה ויחס אישי לנושא הנלמד?

חשוב לבטא גם את ההיבט הרגשי - חששות, קשיים, רגשות, התלבטויות, שיתוף פעולה בין-אישי (עם/בן/בת הזוג/לכתובה) ועוד.

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

ביבליוגרפיה:

- בעמוד האחרון בעבודה תובא רשימת המקורות אשר שימשו לעבודה.
- נדרשים 3-4 מקורות ביבליוגרפיים: ספרי פירוש מקראי, אנצ' עולם התנ"ך, ספרי-יעץ, מאמרים, מקורות אינטרנטיים, הרצאות מצולמות וכדו'.

הערכת העבודה:

<ul style="list-style-type: none"> - הבניית גוף ידע תוך התייחסות לטקסט המקראי ולשאלות שהוא מעורר. - ניסוח שאלת חקר¹, התעמקות ודיון בשאלת החקר במהלך עבודה. - שימוש במקורות מידע מגוונים וראויים, תוך סיכום ומיזוג המידע הנלמד מהם. - מבנה ותוכן עבודה כמפורט לעיל. 	<p>מהות הלמידה 60%</p>
<ul style="list-style-type: none"> - כלל העבודה משקף חשיבה ביקורתית ועמדה עצמאית של הלומד; ממצאים, ניתוח עיוני ופרשנות אישית, דיון ו/או מסקנות. על העבודה להבנות ידע חדש (ולא רק להציג מידע ביבליוגרפי). הידע החדש שרכש הלומד יבוא לידי ביטוי בהצגת ממצאים ובהסקת מסקנות. העבודה מבטאת את הקול האישי של הלומד ואת עמדתו העצמאית (מנומקת ומבוססת). 	<p>דעתך 10%</p>
<ul style="list-style-type: none"> - על המורה לקיים שיח אישי בינו ובין כל אחד מהתלמידים. התלמיד יגן על עבודתו. השאלות יעסקו בנושאים תוכניים ובתהליך העבודה האישי של התלמיד. חלק זה נועד לאפשר למורה להעריך את מעורבותו של התלמיד ואותנטיות הכתיבה. - הפגנת ידע ומעורבות בנושא הנלמד, בחומרי הלמידה ובדיון. - יכולת התלמיד להסביר כל סוגיה בעבודתו, כשהעבודה לפניו; יכולת התלמיד לשוחח על הרקע לעבודה ועל המקצוע בכלל. 	<p>הערכת המורה לתהליך התלמיד 12%</p>
<ul style="list-style-type: none"> - שיקוף התהליך שעברתי מבחינה אישית ומבחינה לימודית. - השמעת הקול האישי שלי. - במה התלבטתי בבואי לבצע את המטלה? (מחשבות, רגשות, מידע אקדמי וכו'). 	<p>רפלקציה 12%</p>

שאלת חקר: שאלה פתוחה, מתדיינת, שאין לה תשובה מן המוכן, ושהתשובה עליה איננה חד-משמעית.¹

- שאלה שאינה רחבה מדי או צרה מדי.
- יכולה להתבסס על הנחת-יסוד/טענה/ויכוח וכו'. למשל: אני מניח שיש קשר בין... ל....
- מתפצלת לשאלות קטנות; פירוקה לגורמים מניב ראשי-פרקים (השאלה מאגמת את כל חלקי העבודה).
- יכולה לפתוח במשפט חיווי ואחריו שאלה/טענה. אינה חייבת להיות מנוסחת כמשפט שאלה.
- שאלה טובה כוללת יותר ממרכיב אחד.
- עליה להבנות ידע חדש! (אם היא מזמנת רק תשובה לשאלה/סיכום מידע – אין היא שאלת-חקר).

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית
אגף א' מורשת

מדינת ישראל
משרד החינוך

הפקוח על הוראת המקרא

בחינוך הממלכתי

<ul style="list-style-type: none">- מה למדתי על עצמי במהלך ביצוע המטלה?- באילו קשיים נתקלתי וכיצד התמודדתי איתם? מה סייע לי בהתמודדות?- האם אני מרוצה/לא מרוצה מאופן ביצוע המטלה? ממה אני מרוצה וממה אינני מרוצה, ומדוע?- כיצד אני מעריך את ביצוע המטלה? (היבטים עיוניים ואישיים של תהליך הלמידה).	
<ul style="list-style-type: none">-עמידה בלוחות זמנים- אסתטיקה ואופן ההגשה (כולל הגהה ורישום ביבליוגרפי נאות).- במידה והתלמידים מצגים את העבודה יש לכלול ציון פרזנטציה / שיתוף בלמידה (הוראת עמיתים).	<p>הגשת</p> <p>התוצר</p> <p>הסופי</p> <p>6%</p>

בברכה,

ד"ר - ציון

מנהלת תחום דעת תנ"ך ממי